

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Братель С. Г.

На основі аналізу чинного національного законодавства та наукових праць науковців у статті з'ясовано сутність засад адміністративної юрисдикції в діяльності Національної поліції України. Доведено, що адміністративно-юрисдикційна діяльність органів міліції здійснюється у врегульованих законом процесуальних формах, однією з яких є провадження у справах про адміністративні правопорушення. Стверджується, що Кодекс про адміністративні правопорушення чітко визначає юрисдикційні повноваження органів Національної поліції щодо окремих категорій адміністративних справ.

Встановлено, що уповноважені посадові особи органів (підрозділів) Національної поліції мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, розглядати і вирішувати справи про адміністративні правопорушення в порядку, встановленому законами України. Доведено, що провадження у справах про адміністративні правопорушення здійснюється на засадах неухильного дотримання принципів законності, захисту інтересів держави та особи, гласності, об'єктивної істини, рівності громадян перед законом, оперативності, забезпечення прав людини та громадянства, а також засад правопорушення та презумпцію невинуватості.

Автор обґрунтовує, що уповноважені органи (підрозділи) Національної поліції України та уповноважені ними працівники реалізують у провадженні у справах про адміністративні правопорушення загальні засади підсудності, які мають свою специфіку, зумовлену адміністративно-правовою природою правовідносин, що виникають між учасниками провадження про адміністративні правопорушення. Проаналізовано, що принципи розгляду справ про адміністративні правопорушення є частиною загальних правових засад, на яких ґрунтується процесуальна діяльність органів (посадових осіб) Національної поліції України при розгляді та вирішенні індивідуальних справ про адміністративне правопорушення природи. Автор розкриває загальні принципи верховенства права, законності, презумпції невинуватості, права на захист, офіційності та гласності, принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення. Особливу увагу приділено конкретним принципам. Автор

надає власне визначення засад адміністративної юрисдикції в діяльності органів (підрозділів) Національної поліції України.

Ключові слова: провадження, справа, захист, право, правопорушення, правовідносини.

Bratel S. H. Implementation of the principles of administrative jurisdiction in the activities of the National Police of Ukraine

Based on the analysis of current national legislation and scientific works of scholars, the article clarifies the essence of the principles of administrative jurisdiction in the activities of the National Police of Ukraine. It is proved that administrative jurisdictional activities of police bodies are carried out in procedural forms regulated by law, one of which is proceedings in cases of administrative offences. It is argued that the Code of Administrative Offences clearly defines the jurisdictional powers of the National Police bodies in relation to specific categories of administrative cases.

It is established that authorised officials of the bodies (units) of the National Police have the right to draw up protocols on administrative offences, to consider and resolve cases of administrative offences in accordance with the procedure established by the laws of Ukraine. It is proved that proceedings in cases of administrative offences are carried out on the basis of strict adherence to the principles of legality, protection of the interests of the State and the individual, publicity, objective truth, equality of citizens before the law, efficiency, and the presumption of innocence. The author substantiates that the authorized bodies (subdivisions) of the National Police of Ukraine and their authorized employees implement general jurisdictional principles in proceedings on administrative offences which have their own specifics due to the administrative and legal nature of legal relations arising between the participants to proceedings on administrative offences.

The author analyses that the principles under which administrative offence cases are considered are part of the general legal principles on which the procedural activities of the bodies (officials) of the National Police of Ukraine are based when considering and resolving individual administrative cases of an administrative

tort nature. The author reveals the general principles of the rule of law, legality, presumption of innocence, right to defence, formality and publicity, and the principles of administrative offence proceedings. Particular attention is paid to the specific principles. The author provides his own definition of the principles of administrative jurisdiction in the activities of bodies (units) of the National Police of Ukraine.

Key words: *proceedings, case, defence, law, offence, legal relations.*

Постановка проблеми та її актуальність. Дотримання та реалізація основних засад діяльності органів (підрозділів) Національної поліції України забезпечують процес формування та ефективного функціонування інституту поліції в Україні відповідно до міжнародних стандартів забезпечення прав і свобод людини у різних сферах життєдіяльності [6, с. 95].

Національна поліція, здійснюючи свої повноваження відповідно до чинного законодавства України має широке коло обов'язків у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності. Особливо актуальним постає питання реалізації принципів адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання адміністративної юрисдикції у своїх наукових працях розглядали такі вчені-правознавці, як: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, В. М. Бевзенко, О. І. Безпалова, Ю. П. Битяк, В. В. Галуцько, В. М. Гарашук, І. П. Голосніченко, Т. О. Гуржій, С. М. Гусаров, О. В. Джафарова, Т. Є. Кагановська, О. М. Ключев, О. В. Ковальова, Т. О. Коломоець, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. І. Миколенко, О. М. Музичук, О. Ю. Салманова, О. Ю. Синявська, В. К. Шкарупа.

Наукові праці, у яких розглядалися питання адміністративної юрисдикції Національної поліції створюють методологічні передумови для подальшого дослідження принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення, визначення їх змісту та ступеня правового закріплення, серед яких необхідно виокремити наступні: «Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України» [5], «Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції» [15], «Принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення» [14], «Принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення: систематизація та розкриття змісту» [11], «Принципи провадження у справах про проступки проти громадського порядку» [16],

«Принципи адміністративного права в діяльності правоохоронних органів: теоретичні аспекти» [9].

Метою статті є дослідження принципів адміністративної юрисдикції в діяльності Національної поліції України в умовах реформування чинного законодавства та розвитку науки адміністративного права.

Виклад основного матеріалу. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів поліції здійснюється в регламентованій законом процесуальній формі. Формою реалізації адміністративно-юрисдикційних повноважень органів (підрозділів) Національної поліції є здійснюване ними провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення є найважливішою складовою частиною правозастосовної діяльності [5, с. 193]. Такі провадження можна визначити як сукупність здійснюваних компетентними органами (органами та підрозділами Національної поліції) на основі закону процесуальних дій щодо вирішення справ про адміністративні правопорушення.

Відповідно до ст. 213 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) на посадові особи органів Національної поліції України покладається обов'язок розглядати підвідомчі їм справи про адміністративні правопорушення. Вичерпний перелік справ, які підвідомчі органам Національної поліції наведено у ст. 222 КУпАП [2].

Слід наголосити, що в КУпАП чітко визначено юрисдикційні повноваження органів Національної поліції щодо конкретних категорій адміністративних справ. Так, у низці випадків уповноважені працівники органів Національної поліції мають право на складання протоколів про адміністративні правопорушення, на розгляд та вирішення справ про адміністративні правопорушення [17, с. 137].

Провадження у справах про адміністративні правопорушення здійснюються на засадах суворого дотримання принципів законності, охорони інтересів держави й особи, публічності, об'єктивної істини, рівності громадян перед законом, оперативності, а також презумпції невинуватості, згідно з якою особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, вважається невинуватою до тих пір, поки протилежне не буде доведено та зафіксовано у встановленому законом порядку.

Перш ніж перейти до розгляду принципів адміністративної юрисдикції в діяльності Національної поліції України слід визначити поняття принципів права загалом.

У науковій енциклопедичній літературі найчастіше зазначають, що під принципами права слід розуміти закріплені в праві головні ідеї, вихідні начала або основи функціонування, що характеризують його зміст, головне призначення права, обумовлені загальними закономірностями розвитку суспільства [8, с. 452; 18, с. 278]. Важливість принципів адміністративного права полягає в тому, що вони створюють передумови для формування й розвитку сучасної адміністративно-правової науки, ефективної правотворчості та дієвого правозастосування.

Принципи права в цілому та принципи окремих правових інститутів повинні виступати критерієм законності та правомірності дій юрисдикційних органів, їх посадових осіб та інших учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення, а отже - повинні отримати нормативно-правове закріплення [7, с. 80].

В юридичній літературі наявні різні підходи до класифікації принципів адміністративної юрисдикції. Провідними вченими-адміністративістами, такими як: В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, В. В. Галунько, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. І. Миколенко, - приділено значну увагу вивченню таких принципів, їх диференціації на загальні та спеціальні. Деякі науковці поділяють принципи адміністративної юрисдикції на загальноправові, галузеві та спеціальні [13, с. 38].

Сучасні вчені, досліджуючи адміністративної юрисдикції, одностайні в тому, що її принципи мають такі ознаки: по-перше, вони визначені як основні положення, ідеї, що характеризують зміст адміністративного права; по-друге, відповідно до цих принципів формується й функціонує система та зміст окремої галузі права; по-третє, визначають напрями та механізми адміністративно-правового регулювання суспільних відносин; по-четверте, складають основу для закріплення адміністративно-правових норм та виступають орієнтирами розвитку адміністративного права; по-п'яте, на цих принципах базується адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації з метою забезпечення прав і свобод та законних інтересів осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави; по-шосте, викликають формування нових інститутів [12, с. 184].

Чіткого переліку принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення законодавством не встановлено. В юридичній літературі існує безліч думок щодо визначення такого переліку. У справах про адміністративні

правопорушення уповноважені органи (підрозділи) Національної поліції України і їх посадові особи реалізують загально-юрисдикційні принципи, що мають свою специфіку, обумовлену адміністративно-правовою природою правовідносин, що виникають між учасниками провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Принципи, за якими розглядаються справи про адміністративні правопорушення є частиною загально-правових принципів, на яких базується процесуальна діяльність органів (посадових осіб) при розгляді й вирішенні індивідуальних адміністративних справ адміністративно-деліктного характеру. До них належать принципи: верховенства права, законності, презумпції невинуватості, права на захист, офіційності та гласності.

Принцип верховенства виступає загальними принципом правового регулювання, що закріплений у статті 8 Конституції України [1]. Цей принцип означає пріоритет прав та свобод людини, справедливості і гуманізму у діяльності суб'єктів влади, в тому числі Національній поліції України. Він є базовою засадою діяльності суб'єктів публічного адміністрування. Вказаний принцип отримав своє нормативне закріплення також у статті ст. 6 Закону України «Про Національну поліцію» [3].

Принцип законності вказує на суворе і неухильне дотримання посадовими особами органів і підрозділів Національної поліції вимог Конституції України, КУпАП, законів та підзаконних актів, відповідно до встановленої у законодавстві процедури [1, 2].

Принцип презумпції невинуватості полягає в тому, що особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, вважається невинуватою, доки інше не буде доведено й зафіксовано в установленому законом порядку. Звідси апостеріорі, що особа, яка притягується до відповідальності не зобов'язана доводити свою невинуватість, хоча й має на це право.

Принцип права на захист реалізується наданням особі, яка притягується до відповідальності, необхідних правових можливостей для доведення своєї невинуватості або наведення обставин, що пом'якшують її вину, така особа користується широкими правами на всіх стадіях провадження (ст. 268 КУпАП).

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності має право ознайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом,

має право на надання правової допомоги особисто, спілкуватися рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржувати постанову по справі [2].

Принцип офіційності полягає у тому, що провадження у справах про адміністративні правопорушення регламентує один з офіційних видів відповідальності. Про її офіційність свідчать такі ознаки: а) міри відповідальності встановлюються державою; б) ініціатива щодо порушення справи належить представникам публічної влади; в) усі стадії провадження (включаючи розгляд справ, застосування і виконання стягнень) мають публічний характер. По-друге, принцип публічності полягає у державному (офіційному) забезпеченні провадження. Провадження здійснюється від імені держави і суб'єктами, що державою уповноважені [4, с. 121].

Принцип гласності передбачає можливість для учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення ознайомлюватися з усіма матеріалами по справі.

Чинний КУпАП містить перелік принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення, які сприяють юридично правильному здійсненню прав і свобод громадян і виконанню обов'язків усіма учасниками процесу:

1) своєчасність. Принцип, що полягає в дотриманні строків розгляду справи, своєчасному повідомленню учасників адміністративно-деліктного процесу про час та місце розгляду справи, своєчасному виконанню постанови по справі;

2) всебічність. Принцип, що означає необхідність об'єктивно та детально досліджувати всі обставини справи, докази, що надані, перевіряти їх правильність отримання з метою прийняття законного рішення по справі;

3) повнота. Принцип, що вказує на вичерпну достатність та встановлення повного складу обставин адміністративного правопорушення;

4) об'єктивне з'ясування обставин кожної справи. Тут йдеться про максимальне розуміння юрисдикційним суб'єктом істини по справі, дослідження всіх матеріалів справи для прийняття рішення;

5) законність. Принцип, який вимагає суворого і неухильного дотримання положень Конституції України, КУпАП, інших законів України при розгляді та вирішенні справи;

6) забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень,

запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності [10, с. 209].

Разом із тим, специфічні принципи властиві провадженню у справах про адміністративні правопорушення:

1) рівності учасників провадження. Розгляд справи про адміністративне правопорушення здійснюється на засадах рівності учасників процесу перед законом і органом, посадовою особою, який розглядає справу, всіх громадян незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мови та інших обставин (стаття 248 КУпАП). Виконання вказаного принципу покладається на суб'єкт, який здійснює провадження, та реалізується через об'єктивне вирішення справи по суті;

2) оперативність розгляду. Справи про адміністративні правопорушення розглядаються з прийняттям рішення по суті у чітко визначені строки, передбачені статтею 277 КУпАП. Стаття 263 КУпАП вимагає дотримання строків адміністративного затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, яке не може тривати більш як три години. Не менш важливим є терміни, протягом яких здійснюється оголошення постанови по справі про адміністративне правопорушення, а копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено (стаття 285 КУпАП). Відповідно до статті 289 КУпАП передбачено строки оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення протягом десяти днів з дня її винесення. Окреме місце займають строки виконання постанов про накладення адміністративних стягнень: постановою про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження оголошується негайно після прийняття рішення по справі (статті 285, 306 КУпАП); постановою про накладення штрафу у разі сплати його на місці вчинення правопорушення виконується негайно (статті 258, 309 КУпАП).

3) економічність розгляду справ про адміністративні правопорушення. Цей принцип забезпечується винесенням постанови на місці вчинення правопорушення, у випадках, передбачених законодавством, що забезпечує економію часу;

4) безперервність. Цей принцип означає, що адміністративна юрисдикційна діяльність поліцейського здійснюється цілодобово (без урахування вихідних, святкових днів) стосовно забезпечення прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань.

Принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення містять процесуальні дії щодо вирішення справ про адміністративні правопорушення. Розуміння сутності кожного з вищевказаних принципів, надасть можливість їх реального втілення у процесі здійснення провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Висновки. Принципами адміністративної юрисдикції в діяльності Національної поліції України слід вважати визначені в чинному національному законодавстві гарантії належного забезпечення провадження, прийняття об'єктивного і справедливого рішення, виконання постанови по справі у встановлений строк.

Реалізація принципів адміністративної юрисдикції в діяльності органів (підрозділів) Національної поліції України передбачає нормативну закріпленість завдань провадження в справах про адміністративні правопорушення, розгляд справи про адміністративне правопорушення на засадах рівності громадян, відкритий розгляд справи про адміністративне правопорушення; дотримання законності уповноваженими працівниками органів (підрозділів) Національної поліції при розгляді і вирішенні справ про адміністративні правопорушення, накладенні адміністративних стягнень; дотримання поліцейськими загальних конституційних принципів та принципів адміністративного процесу.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-ВР> (дата звернення: 10.12.2023).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 30.12.2023).
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липн. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 10.12.2023).
4. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. В.А. Глухвері. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 264 с.
5. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової. Харків : ХНУВС, 2021. 468 с.

6. Братель С.Г. Реалізація форм адміністративно-юрисдикційної діяльності національної поліції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 3. С. 94-99.

7. Василів С.С. Адміністративно-правові засади підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Національний університет «Львівська політехніка», 2016. 239 с.

8. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 5. Адміністративне право / гол. ред. Ю.П. Битяк. Харків : Право, 2020. 960 с.

9. Голодник Ю.А. Принципи адміністративного права в діяльності правоохоронних органів: теоретичні аспекти. *Наукові записки. Сер. Право/scientific notes. series: law*. 2023. Вип. 14. С. 100-104.

10. Голяченко І.П. Загальна характеристика принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення. *Наукові записки. Сер. Право/scientific notes. series: law*. 2022. Вип. 12. С. 206-212.

11. Іванцов В.О. Принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення: систематизація та розкриття змісту. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 1 (16). Т. 3. С. 137-141.

12. Ізбаш К.С. Принципи взаємодії Національної поліції з громадськістю в правоохоронній діяльності. *Юридичний бюлетень*. 2023. № 30. С. 181-187.

13. Іщенко Л.В. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2020. 216 с.

14. Ковальова О.В. Принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 3, ч.1. С. 94-99.

15. Кравчук М.Ю. Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 131-135.

16. Манжула А.А. Принципи провадження у справах про проступки проти громадського порядку. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 10. С. 102-109.

17. Поліцейська діяльність : підручник / за заг. ред. С. С. Вітвіцького. Київ : ВД Дакор, 2021. 372 с.

18. Юридична енциклопедія : у 6 т. / гол. ред. Ю.С. Шемчушенко. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2004. Т. 6. 768 с.

Братель С. Г.,
кандидат юридичних наук, професор,
перший проректор
Одеського державного університету
внутрішніх справ